

Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

Cilt 4, Sayı ,2, 2020, 67-83

International Journal of Childrens Literature and Education Researches

Volume 4, Number 2, 2020, 67-83

Çocuklarla Felsefe Çalışmalarında Çocuk Edebiyatının Kullanılması: Leo Lionni'nin Kitapları

*Kevser TOZDUMAN YARALI

Kırklareli Üniversitesi

Özet

'Düşünme Eğitimi' olarak da bilinen 'Çocuklarla Felsefe' 21. yüzyılın ihtiyaçlarına ayak uydurabilen bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Öğrenirken anlamlandıran, sorgulayan, doğru bilgiyi yanlış olandan ayırt eden, eleştirel düşünebilen bireylerin yetiştirilmesinde felsefe önemli bir kaynaktır. Bu kaynağın okul öncesinden ergenliğe uzanan bir süreçte kullanılabilmesi belirtilirken, eğitimcilerin bunu nasıl kullanacaklarını bilmeye ihtiyaçları vardır. Özellikle okul öncesi ve ilköğretimin erken yıllarıyla bağdaştırılmakta güçlük yaşanan felsefenin bu dönem çocuklarıyla nasıl kullanılabilmesini ortaya koymak gerekmektedir. Bu amaçla felsefeyi eğitim sürecinde kullanmak isteyen eğitimcilere yol gösterecek bir referans oluşturması amacıyla bu çalışma planlanmıştır. Araştırma kapsamında Leo Lionni'ye ait Frederick, Pezzettino, Alexander ve Oyuncak Fare, Yeşil Kuyruklu Fare olmak üzere dört resimli çocuk kitabı incelenmiş ve uygulamaya yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Leo Lionni, düşünme eğitimi, çocuk edebiyatı, çocuklarla felsefe, okul öncesi dönemde felsefe

The Use Of Children's Literature In Philosophy Studies With Children: Leo Lionni's Books

---

*Dr. Öğretim Üyesi, kevserizmir@gmail.com

Abstract

'Philosophy with Children', which is also known as 'Thinking Education' has an important place in raising individuals who can keep pace with the needs of the 21st century. Philosophy is an important reference for raising individuals who can interpret and question while learning, know right from wrong and think critically. It is indicated that this reference can be used in a process from preschool period until adolescence and trainers should know how to use it. It is necessary to know how to use philosophy, which is hard to associate especially with preschool period and early years of elementary education, with children of that period. For this reason, this study was planned to form a reference that is guiding for trainers who would like to use philosophy in the process of education. Within the scope of the study, four children's picture books by Leo Lionni; Frederick, Pezzettino, Greentail Mouse, and Alexander and Wind-Up Mouse, were reviewed and suggestions related to the application were made.

Keywords: Leo Lionni, thinking skills, children's literature, philosophy with children, philosophy in preschool

Giriş

Felsefe en genel anlamıyla insan varoluşunun temel sorunlarını ele alan entelektüel bir disiplindir (Wartenberg, 2018). Felsefe; metafizik, epistemoloji, dil, zihin, etik, siyaset ve estetik gibi birtakım belirli alanlara ayrılmaktadır (Tablo 1). (Horner ve Westacott, 2011; Wartenberg, 2018). Çocuklarla yapılan felsefede bir öykü ya da metinden yola çıkarak felsefenin bu temel alanlarına giren doğru, güzel, adalet, gerçek, cesaret gibi felsefi kavramları bir yetişkin rehberliğinde tartışmak amaçlanır (Akkocaoğlu Çayır ve Akkoyunlu, 2016). Felsefi tartışmaların temel ilkelerinden biri, anlaşmazlığın saygılı bir şekilde ifade edildiği sürece sorun değil değerli bir şey olduğunu vurgulamaktır. Çünkü felsefi konular genel olarak bir çözüme kavuşturulamamıştır. Burada yetişkinlerin ve çocukların kazanmaları gereken; düşünceleri için sağlam nedenler ortaya koyarak düşüncelerini savunmaktır (Wartenberg, 2018).

Tablo 1. Felsefenin temel alanları ve merkeze aldığı sorular

Felsefi Alan	Temel Soru
Metafizik	Gerçekten var olan nedir? Bir insanı tüm hayatı boyunca aynı insan yapan şey nedir?
Epistemoloji	Neyi bilebiliriz? Bir şeyi bilmek ne demektir?
Dil Felsefesi	Dil hakikate nasıl işaret eder?
Zihin Felsefesi	Zihin bedenden ayrı mıdır? Bir makine bilinçli deneyimlere sahip olabilir mi?
Etik	Nasıl davranmalıyız?
Siyaset Felsefesi	Toplum nasıl örgütlenmelidir? Hakların kaynağı nedir?
Estetik	Sanat nedir?

Matthews (2000) felsefe için "yetişkinin gerçeğe ulaşmaya yönelik çocuksu çabasıdır" ifadesini kullanmıştır. Ayrıca, felsefe yapmanın tek koşulunun çocuktaki saf sorgulama arzusu olduğunu belirtmiştir. Çocuklarla yapılan felsefe çalışmalarının hangi başlık ya da kavramla ifade edileceğine yönelik çeşitli görüşler bulunmaktadır. Ülkemizde okullarda "Düşünme eğitimi" başlığıyla seçmeli ders olarak yer bulan felsefe çalışmaları dünyada "Çocuklar için felsefe" ya da "Çocuklarla felsefe" adıyla kullanılmaktadır (Çotuksöken, 2015). Matthew Lipman tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Felsefe (P4C) gibi bir düşünme becerileri programının amacı, çocukları

filozoflara veya karar vericilere dönüştürmek değil, daha düşünceli, daha yansıtıcı, duyarlı ve makul bireyler olmalarına yardımcı olmaktır (Lipman, 1982). Bu yaklaşımın temelinde, uyarıcı nitelikte metinler, görseller, videolar kullanarak, sorular sorarak ve uygun diyalog ortamları oluşturarak çocuklardaki felsefi potansiyeli harekete geçirmek bulunmaktadır (Gregory, 2011). Aslında düşünme eğitiminin temellerinin, ünlü Yunan filozofu Sokrates'e (M.Ö 470-M.Ö 399) kadar uzandığı bilinmektedir. Sokrates kullandığı sorgulama tekniği ile doğruluğundan emin olunan bilginin bile, sorgulandığında mantıklı olmayabileceğini göstermeye çalışmıştır. Sokrates felsefeyi bir uzmanlık alanı ya da öğreti olarak değil, hayatın ve erdemli yaşamın kendisi olarak değerlendirmiştir (Taşdelen, 2014).

Bir eğitim hareketi olarak çocuklar için felsefe 1970'lerin başında Matthew Lipman'ın çocuklar için felsefi romanı, 'Harry Stottlemeier'in Keşfi'nin basılmasıyla başlamıştır. Ortaokul çocukları için yazılmış bir roman olan kitapta, beşinci sınıfa giden Harry ve arkadaşlarından "Dünyadaki En İlginç Şey" konulu bir makale yazmaları istediğinde Harry "Düşünme" başlıklı bir makale yazar ve makale içinde felsefe kelimesini kullanmadan "düşünmeyi düşünmek" ifadesiyle ciddi bir felsefi düşünceye giriş yapar. Çocuklar için felsefenin öncüsü olan Amerikalı filozof Matthew Lipman, John Dewey'in öğrencisidir. 1974 yılında çocuklara felsefe öğretilmesi konusunda araştırmalar yapan bir enstitü (Institute for the Advancement of Philosophy for Children- IAPC) kuran Lipman, çocukları küçük yaşlardan itibaren felsefeyle tanıştırmının gerekliliğini ortaya koymaya çalışmıştır. Lipman, çocukların okul öncesinden itibaren soyut düşünebildiğine ve felsefi soruları anlayabildiğine inanmış; bunun için çocuklara eleştirel düşünmeyi ve formal mantığı öğretmeyi amaç edinmiştir. Çocuklara kazandırmak istediği; belli bir felsefi görüşü öğretmek değil, evrensel kavramlardan hareketle (hak, adalet, şiddet vb.) çocuğun soru sormasını ve akıl yürütmesini sağlamak olmuştur. Bu şekilde çocukların kendi deneyim ve bilgilerinden yola çıkarak evrensel kavramlara/değerlere yönelik daha somut bir anlayış geliştirebileceklerine inanmıştır (Tepe, 2015). Ünlü Türk filozof Kuçuradi (2015) üniversitede verdiği derslere dayanarak gençlerin giderek daha az yaptığı ve yapamadığının da farkında olmadığı becerileri: bağlantılar kurma, doğru değerlendirme, değerler bilgisiyle davranışta bulunma, olaylara insan hakları bilgisiyle ve bu açıdan bakabilme olarak belirtmiş ve bu becerileri kazanma yolunun da çocukları erken yaşlarda felsefeyle tanıştırmak olduğunu vurgulamıştır.

Felsefe, ülkemizde ve birçok ülkede ergenlik dönemindeki bir ders olarak okullardaki yerini alır. Bunun altında yatan en önemli nedenlerden biri, felsefi düşünmenin ergenlikten önce çocukların ulaşamayacakları düşünülen bilişsel gelişim düzeyi gerektirmesidir. İkincisi de okul müfredatının yeterince yoğun olduğu düşüncesiyle felsefenin, çocukları öğrenmeleri gereken konulardan uzaklaştırarak şüpheli olmalarını arttıracak fikridir (Pritchard, 2018). Jean Piaget'in ünlü bilişsel gelişim kuramında bilişsel olgunlaşmanın yetersizliğinden dolayı 11 yaşından önce çocukların felsefi düşünemeyeceği, çünkü 'düşünmeyi düşünebilme' becerisinin erken dönemlerde gelişmediği belirtilmiştir. Ancak bilişsel gelişim alanında yapılan daha sonraki araştırmalar Piaget'in çocukların bilişsel yeteneklerinin hafife aldığını gösterir niteliktedir (Astington, 1993; Gopnik, 2012; McCall, 2017). Murrin (2000) okul öncesi çocukların bile felsefe yapabileceğini belirterek onların felsefi düşünüş biçimine sahip olduklarını belirtir. Matthews (1980) çocuklardaki felsefi bilincin sordukları sorulara yansıdığını ifade etmiştir. Örneğin, altı yaşlarında bir çocuğun "Her şeyin bir rüya olmadığından nasıl emin olabiliriz?" sorusunu buna örnek göstermiştir. Üniversite düzeyinde "Çocukluk felsefesi" adıyla ders veren Gareth Matthews'un felsefeyle çocukluk arasında ilk kez bağ kurmasına neden olan olay 1963 yılında kendi çocuğuyla yaşadığı bir diyalogdur: Pirelenen kedileri Fluffy'i yıkamak için bodruma götürdüğünde, dört yaşındaki kızı Sarah bu durumu izlemektedir. Sarah babasına, "Baba Fluffy nasıl pirlendi?" diye sorar. Matthews başta ilgisiz bir şekilde, Fluffy'nin başka kedilerle oynarken diğer kedilerdeki pirelerin Fluffy'e atlamış olabileceğini söyler. Sarah ilgiyle, bu sefer diğer kedilerin nasıl pirlenmiş olabileceğini sorar. Matthews bu kez onların da başka kedilerle oynarken pirlenmiş olabileceklerini belirtir. Sarah bir süre bekledikten sonra babasına büyük bir ciddiyetle şöyle der: "Ama baba, bu sonsuza kadar böyle gidemez ki; böyle sonsuza kadar gidebilen tek şey sayılardır!" Matthews (2000) bir akademisyen olarak öğrencilerine her zaman felsefeyle ilgili anlatmak istediği temel şeyin 'doğal bir etkinlik' olduğunu belirtmiştir. Horner ve

Westacott (2011) da felsefenin sanılanın aksine herkes tarafından gerçekleştirilebilecek bir etkinlik olduğunu vurgulamıştır.

Çocuklarla felsefe, felsefeyi çocuklarla erken yaşta buluşturmanın yoludur (Tepe, 2015). UNESCO (2007) tarafından okul öncesi ve ilköğretimin ilk aşmasında uygulanacak felsefe eğitiminin amaçları; bağımsız düşünme, düşünen yurttaşlar yetiştirme, çocukların dil becerilerini geliştirme, kişisel gelişimlerini destekleme, felsefeyi kavramlaştırma becerisi kazandırma ve çocuklara uygun bir öğretme yolu geliştirme olarak belirlenmiştir. Bu hedefe yönelik çocuklarla yapılan felsefede kullanılan farklı yöntemler olduğu görülmektedir; Lipman'ın Çocuklar İçin Felsefe yöntemi (P4C), McCall'un Felsefe Sorgulama Topluluğu (FST), Nelson'un Sokratik Metodu bunlardan bazılarıdır. Aslında tüm yöntemlerdeki temel amaç, sınıfta felsefi tartışmayı kolaylaştırmaktır. Bunun için öğretmenlerin akademik felsefe literatürüne aşina olmaları değil, felsefe sorgulama merakına sahip olmaları önemlidir. Felsefe alanına yabancı olan bir öğretmen felsefi düşünme yeteneğine sahip olabilir ya da en azından çocukların felsefi düşünme tarzıyla meşgul olmalarını sağlamak için ustalık gösterebilir. Buradaki önemli nokta öğretmenin cevap veren kişi rolünden uzaklaşmasıdır. Çocuklarla felsefe yapmak onlara hükmetmek anlamına gelmemektedir; öğretmenlerin öğrencilerinin kendi fikirlerini geliştirmelerine izin vermeleri gerekmektedir. Çocuklarla felsefe yaparken öğretmenlerin tüm sorulara cevap vermesi beklenmez. Öğretmenler şaşkınlıklarını çocuklarla paylaşabilir, çocukların ortaya koydukları sorulara anlamlı tepkiler verebilir ve öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimlerini gözlemlemekten zevk alabilirler (Pritchard, 2018).

Wartenberg (2018) çocuklarla yürüttüğü felsefe çalışmalarının sonucunda çocuklarla yapılacak felsefe sohbetlerine rehberlik edecek kişinin dikkat etmesi gereken altı kural belirlemiştir:

Konuya ilgili bir duruş belirlemek

Söylenenlere katılmama durumunda bile anlamaya çalışmak

Tartışılan konu soyut olduğunda örneklerle durumu somutlaştırmak

İleri sürülen yargıya karşıt bir örnek vermek

Eleştirilere dayanarak gözden geçirilmiş bir iddia ortaya atmak

Konuya yönelik duruşu nedenlerle/gerekçelerle desteklemek

Çocuklarla felsefe tartışmalarını başlatan en önemli unsurun uyarıcı metinler olduğu vurgulanmaktadır (Gregory, 2011; Mohr Lone, 2017; Worley, 2019). Mohr Lone (2017) çocuk kitapları için "mükemmel bir felsefi kaynak" ifadesini kullanarak yetişkinler için çocuk kitaplarının çoğunun çocuklarla karşılıklı iletişim kurmayı kolaylaştırıcı felsefi anlamda avantaj sağlayan bir rolü olduğunu belirtir. Ayrıca nitelikli çocuk öykülerinin derin bir felsefesi olduğunu vurgular. Haynes ve Murriss (2012) de resimli çocuk kitaplarının felsefi kaynak olarak önemini belirtir. Bu açıdan edebiyat klasikleri felsefi düşüncenin yazınsal olabileceğinin en büyük kanıtıdır. Felsefi düşüncüyü içinde bulunduran çocuk kitapları sanatsal değerinden ödün vermeksizin bireyleri hayata hazırlama işlevini ve olaylara farklı bakış açıları geliştirmeyi olanaklı kılar. Aynı zamanda felsefe amacıyla kullanılan kitaplar, okura eleştirel-sorgulayıcı bakış açısını hissettirir ve karakterler, içinde buldukları durumlarda genellikle ahlaksal bir seçim yapma gerektiren çatışmalara girerler (Tankut, 2015). Mohr Lone (2017), Leo Lionni'nin kitaplarının tamamının çocuklar için hem aşına oldukları hem de üzerinde düşünmelerini gerektirecek sorular ortaya attığından bu nitelikleri barındırdığını belirtmiştir. Bu çalışmada Leo Lionni'ye ait dört kitap, çocuklarla felsefe çalışmaları yapmak isteyen eğitimcilere yol gösterici olması amacıyla incelenmiş ve bu konuda önerilere yer verilmiştir.

Yöntem

Bu araştırma nitel modelde durum deseni olarak tasarlanmıştır. Doküman analizi yapılan çalışmada söylem analizi kullanılmıştır. Söylem analizi, kelime ya da kelime gruplarının ötesindeki anlama odaklanır. Bu nedenle analiz kaynağını, dilin yapısı gereği konuşmalar ve yazılı metinler oluşturur. Bu kalıplar içerisinde, kelimelerin görünür anlamlarından çok dil özelliklerinin tanınması önemli olup, söylenenin ne olduğundan ziyade nasıl söylendiği dikkate alınmaktadır (Mil, 2007). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu kapsamda Leo Lionni'ye ait Frederick, Pezzettino, Alexander ve Oyuncak Fare, Yeşil Kuyruklu Fare kitapları incelenmiş; çocuklarla yapılacak felsefe çalışmalarında kullanılmak üzere bu kitaplardaki örtük anlamların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada kullanılan, kitaptaki bilgi ve görsellere yönelik yayınevinden izin alınmıştır. Kitaplara ilişkin özellikler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. İncelenen kitapların özellikleri

Kitabın Adı	Orijinal yayım tarihi/Çeviri yayım tarihi	Karakterler	Kitabın Konusu	İlgili Olduğu Felsefe Alanı	Cevap Aranılan Temel Soru
Pezzettino	1975-2018	Hayvanlara ilişkin özelliklere sahip figürler	Benlik algısı, bireysel farklılıklar ve çocukluk	Metafizik	Pezzettino'yu kendisi yapan şey neydi?
Frederick	1967-2019	Hayvanlar (Fareler)	Çalışma, işbirliği, bireysel farklılıklar	Sanat Felsefesi Toplumsal ve Siyaset Felsefesi	Frederick'in yaptıkları gereksiz şeyler miydi? Bir şeyin "iş" sayılması için gerekli olan şey nedir?
Alexander ve Oyuncak Fare	1969-2017	Hayvanlar (Fareler)	Arkadaşlık-dostluk, sevgi, duygular	Zihin Felsefesi	Alexander oyunca bir fare olmayı çok isterken neden bu isteğinden vazgeçti?
Yeşil Kuyruklu Fare	1973-2017	Hayvanlar (Fareler)	Toplumsal yaşam, kültürel farklılıklar, insani değerler	Toplumsal ve Siyaset Felsefesi Etik	Taktıkları maskeler tarla farelerini neden değiştirdi? Bu değişim onların yaşamını nasıl etkiledi?

Tablo 2 incelendiğinde Leo Lionni'nin kitaplarının orijinal yayım tarihlerinin oldukça eski olduğu görülmektedir. Oysaki bu kitapların dilimize uyarlamasının son 10 yıl içinde yapıldığı belirlenmiştir. Konu açısından incelenen kitapların tamamında içinde bulunulan zamanı aşan bir boyut vardır. Bu açıdan konular ve bunların işleniş tarzı yazıldığı zamandan yaklaşık 50 yıl geçmesine rağmen güncelliği ve etkililiğini koruyabilmiştir. Yazarın kitaplarında dikkat çeken unsurlardan biri de hayvan karakterlerin kullanılması ve genellikle bu hayvan karakterlerin fare olmasıdır. Bu çalışmaya konu olan dört kitabın üçünde de karakterler faredir. Yazdığı kitapların çizimlerini de kendisi yapan Leo Lionni, dilde kullandığı sadeliği ve duruluğu kitaplarındaki çizimlere de yansıtmıştır. Kitaplarda derinlik göz önünde bulundurulduğunda temel anlamda

felsefenin metafizik, sanat, toplumsal yaşam gibi çeşitli alanları için bir referans olarak kullanılabilirdiği görülmektedir.

Bulgular ve Yorum

Pezzettino

“Pezzettino”, temel anlamda metafizik konusunda çocuklarla yapılacak felsefe sohbetlerinde kullanılabilir etkili bir uyarıcı olabilir. Gerçeğin doğasıyla alakalı soruları ele alan bir felsefe alanı olarak metafizik, geniş kapsamlı bir konu olmasının yanında (Horner ve Westacott, 2011) konusu itibariyle başlangıçta kavranması zor bir alandır, çünkü temel kaygısı varlığın yapısını açıklamaya çalışmaktır (Wartenberg, 2018). Kitaptaki olaylar da “kim” olduğunu anlamaya çalışan bir kahraman üzerinden şekillenir.

Kitaba adını veren ve kitabın başkahramanı olan “Pezzettino” İtalyanca bir kelimedir ve “parçacık” anlamına gelmektedir. Kitabın kahramanı Pezzettino küçük olması nedeniyle sürekli başkasının bir parçası olduğunu düşünür. Bu düşüncesinden yola çıkarak kitap boyunca kime ait bir parça olduğunu öğrenmek üzere arayış içine girer. Farklı özelliklere sahip varlıklara “Ben sizin parçanız mıyım?” diye sorar. Onu bu şekilde düşünmeye iten ise diğerlerinden farklı ve küçük olmasıdır. Kitap bu yönüyle çocuklara kendi benliklerini sorgulatacak bir özdeşim kurmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, hem çocukların hem yetişkinlerin “çocukluk” kavramı açısından “yetişkinin bir uzantısı olan çocuk modeli” ni sorgulamasını sağlayabilir. Pezzettino’da kimlik arayışının hakim olduğu derin bir konu, olabildiğince sadeliğiyle

okuyucuyu etkisi altına alır ve düşünmeye sevk eder.

Kitap uyarıcı metin olarak okunduktan sonra sohbet sürecini başlatmak ve kitabın anlaşıldığından emin olmak için çocuklara “Pezzettino’nun amacı neydi?” sorusu sorularak başlanabilir. Daha sonra “Pezzettino amacına ulaştı mı? Pezzettino’yu kitabın sonunda mutlu yapan şey neydi?” soruları yöneltilebilir. Çocuklardan gelen çeşitli cevaplar doğrultusunda oluşan tartışma ilerledikçe aşağıdaki sorular kullanılabilir:

Pezzettino başkasının bir parçası olabileceğini düşünüyordu. Siz de başkasının bir parçası olabileceğinizi düşündünüz mü?

Bir insanı başkalarından ayıran şeyler nelerdir?

Pezzettino “Ben kendimim” derken buna nasıl karar verdi? Sizin en önemli özellikleriniz neler sizce? Bu özellikler başka insanlarda da var mı? Hangi özellikleriniz başkalarında yok?

Sizce bir insanın uzun boylu olması önemli bir özellik midir? Neden?

Bir insanın hangi özelliği onu farklı yapar?

Kendiniz hakkında önemli bir şey/özellik söyleyin. Eğer sen bu (önemli) özelliğe sahip olmasaydın, yine de sen olur muydun?

Frederick

“Frederick”, felsefenin toplumsal ve siyaset felsefesi alanında etkili bir uyarıcı olabileceği gibi sanat felsefesi açısından da uyarıcı metin olarak kullanılabilir. Kitaptaki fare ailesi bir toplum prototipi olarak yansıtılmıştır.

Kitabın içeriğinde, yaklaşan kışa hazırlık yapan bir fare ailesi vardır. Bir şair olan Frederick hariç, aile üyelerinin hepsi çetin kış günleri için hararetle çalışarak yiyecek toplamaktadır. Frederick ise diğer aile üyeleri tarafından öylece oturuyormuş gibi algılansa da aslında renk, sözcük ve güneş ışını topladığını iddia etmektedir.

Kitapta sorgulanan şey; buğday, mısır gibi yiyeceklerin kış günü için birer ihtiyaç olduğu konusunda herkes hemfikir iken, Frederick'in topladığını iddia ettiği renkler, sözcükler ve güneş ışınları gerçekten yiyecek gibi birer ihtiyaç mıdır yoksa gereksiz şeyler midir? Kış günleri gelip çattığında fare ailesinin topladığı tüm yiyecekler tükendiğinde, aile üyeleri Frederick'ten topladığını söylediği renkleri, sözcükleri ve güneş ışınlarını ortaya çıkarmasını isterler. Böylece Frederick onların, topladığı renkleri, sözcükleri ve güneş ışınlarını hissetmelerini ve fark etmelerini sağlayacaktır.

Kitabı okuduktan sonra çocukların kitabı ve kitaptaki kavramları doğru anladığından emin olmak gerekir. Bunun için öncelikle sorulacak sorular diğer farelerin ne yaptığı ve Frederick'in ne yaptığı olabilir. Buradaki amaç çocukların Frederick'in bir şair olarak şiir yazdığı konusunda hemfikir olmalarını sağlamaktır. Çocuklara burada hangi işlerin daha önemli olduğu sorulabilir. Bazı çocuklar şiir yazmanın bir iş sayılmayacağını söylediklerinde konu çocukların hayatından örneklerle genişletilebilir. Örneğin, çocuklara “Siz neler yapıyorsunuz”, “Sizin oyun oynamanız bir iş midir? Neden?” gibi sorular yöneltiler. Bir etkinliğin iş sayılıp sayılmaması oldukça ilginç ve karmaşık bir konudur. Bu açıdan çocuklarla yapılan bu sohbetlerin temel amacı, nihai bir sonuca ulaşmak değil, çocukları düşünmeye sevk etmektir. Dolayısıyla topluluğun sürdürülebilmesi için gerekli olan şeyin bir iş olarak değerlendirileceği düşünüldüğünde çocuklara “Peki Frederick'in yaptığı bir iş midir? Neden?”, “Toplumun bir şaire ihtiyacı var mıdır? soruları sorulabilir. Buradan genelleme yapılabilir; çocuklara çizgi filmler, şarkılar ya da televizyon için ne düşündükleri sorulabilir (Örneğin, çizgi filmler insanlar için gerekli midir? Neden?). Bu noktada Thomas E. Wartenberg' in öğrencisi tarafından geliştirilen “bavul” etkinliği şu şekilde uygulanabilir. Çocuklara içi boş bir bavul çiziminin olduğu sayfalar verilir ve şöyle denir: “Şimdi siz de kendi kış çantanızı hazırlayın. Fare ailesinin kış için hazırladıkları şeyleri düşünün. Neler vardı? Kış boyunca yaşamak için ihtiyacınız olan şeylerin resmini bu bavul resminin içine çizin. Bunları neden çizdiğinizi düşünün, çünkü daha sonra neden bunları seçtiğinizi bize açıklamanız gerekiyor.” (Wartenberg, 2018). Bu uygulamanın amacı çocukların kendileri açısından hayatın gerekliliklerinin neler olduğunu düşünmelerini sağlamaktır. Tüm bunların devamında sohbeti sürdürebilecek örnek sorular aşağıda verilmiştir:

Sizin de ait olduğunuz bir topluluk var mı? Peki, bir çocuk olarak bu topluluk için bir şey yapmanız gerekli midir?

Kitaptaki fareler topluluk için neler yapıyorlardı, siz neler yapıyorsunuz?

Frederick şiir yazarak çalışmış/iş yapmış oluyor muydu?

Frederick şiir yazmayı seviyor muydu? İnsanlar yaptığı işi sevmek zorunda mı?

Size göre iş olan şeyler nelerdir? Peki, iş olmayan şeyler nelerdir?

Okulda en sevdiğiniz etkinlik hangisi? En sevmediğiniz etkinlik hangisi? Bunlardan hangisini seçersiniz? Neden?

Sadece yetişkinler mi iş yapar? Mesela düşünmek bir iş midir?

Frederick'in şiirini beğendiniz mi? Neden beğendiniz ya da beğenmediniz?

Şairler neden şiir yazar? Hangi meslekleri biliyorsunuz? Şair olmak bir meslek midir? Neden meslektir/ meslek değildir?

Resim yapmak, müzik, şarkı vb. önemli şeyler mi? Olmasa nasıl olurdu?

Alexander ve Oyuncak Fare

Alexander ve Oyuncak Fare, zihin felsefesi açısından uyarıcı bir metin olarak kullanılabilir. Felsefenin bir alanı olarak bilimsel bulgulardan en çok etkilenen zihin felsefesi, insanı kendine özgü yapan şey üzerine odaklanır. Konuyla ilişkili olarak, kitaptaki olaylar, mevcut özellikleriyle mutlu olmayan fare Alexander'ın oyuncak bir farenin yaşamına özenmesi ve onun yerinde olmak istemesiyle şekillenir.

Kitabın kahramanı fare Alexander kendini hiç mutlu hissetmemektedir. Yiyecek bir şeyler ararken bir fare olduğu için ya herkes ondan kaçmakta ya da onu kovalamaktadır. Yaşadığı evde kimse yokken evin küçük kızı Annie'nin odasına giren Alexander evde başka bir fare daha olduğunu görür. Ama bu farenin kendisi gibi iki bacağı yerine iki küçük tekerleği olduğunu fark eder. Willy ile tanışan Alexander, onun Annie'nin en sevdiği oyuncak olduğunu öğrenir. Alexander ise sevilmeyen bir fare olduğu için üzgündür. Willy kurulmadığı sürece hareket edemediğinden Alexander onu her fırsatta görmeye gitmektedir. Alexander gizli ve sıkıntılı bir yaşam sürdürdüğünden Willy'nin yaşamına özenmekte, onun gibi olmak istemektedir. Tek istediğinin sevgi olduğunu düşünmektedir. Bir gün, bir hayvanı başka bir hayvana dönüştürebilen bir kertenkele olduğunu öğrenince, Willy gibi oyuncak bir fare olmak istediğinden doğru kertenkelenin yanına gider. Kertenkele bunu yapabilmesi için Alexander'dan mor bir çakıl taşı getirmesini ister. Alexander mor çakıl taşı uzun aramalarının sonucunda bulur, ancak gördüğü durum karşısında şaşırır kalır. Annie'ye yeni oyuncaklar alınınca Willy'nin evden gönderilmek üzere bir kutuya atıldığını fark eder. İşte bu noktada Alexander oyuncak bir fare olmaktan vazgeçer ve kertenkeleden Willy'i gerçek bir fare yapmasını ister.

Kitapta Alexander'ın sevilmek için oyuncak bir fare olmak istemesi, ancak daha sonra kısıtlı özgürlüğün aslında keyifli olmayacak bir durum oluşturması; Willy'nin gerçek bir fareye dönüşmesiyle hem Willy'nin özellikleri hem de Alexander ile ilişkisinde değişecek olan şeyler açısından felsefi sohbetler için iyi bir kaynak oluşturmaktadır.

Kitabın anlaşıldığından emin olmak için başta sorulacak soruların; "Alexander ne yapmak istedi, amacı neydi?", "Alexander başta neden oyuncak bir fare olmak istedi? Peki, bu fikri neden sonradan değiştirdi?" gibi sorular olması gerekir. Sohbetin ilerleyen kısımlarında çocuklara yöneltililecek soru örnekleri şu şekildedir:

Alexander ile Willy birbirine benziyor mu? Alexander ile Willy'nin benzer özellikleri nelerdi? Alexander ile Willy'nin farklı özellikleri nelerdi?

Willy'nin insanlara benzeyen özellikleri var mı? Hangileri? Peki ya Alexander, onun insanlara benzeyen özellikleri var mı? İnsanlara benzemeyen özellikleri neler sence?

Willy gerçek bir fareye döndükten sonra hangi özellikleri değişmişti? Döndükten sonra o hala Alexander'ın oyuncakken sevdiği eski Willy miydi? Neden? Neler değişmiştir artık?

Alexander yaşadığı hayattan memnun muydu? Mutlu hissediyor muydu kendini?

Alexander kitabın sonunda mutlu oldu mu? Bunu nasıl anladın?

Sizi/Seni en çok ne mutlu eder? Neden?

Yeşil kuyruklu Fare

“Yeşil Kuyruklu Fare” başta etik öğretimi olmak üzere toplumsal ve siyaset felsefesi alanı için uyarıcı olarak kullanılabilir. Buradaki temel öge birey ve toplum açısından “değerler” olacaktır. Bireyin, yaşamının idaresine yönelik değer yargısında bulunma eğilimindeki usallık üzerinde duran etik de bu kitap çerçevesinde tartışılabilir. Örneğin, “iyi-kötü, cesur olan-olmayan vb.” kavramlar ele alınabilir.

Kahramanların yine fareler olduğu kitapta, bir grup tarla faresinin ormandaki huzurlu yaşamı bir şehir faresinin ziyaretiyle değişir. Şehir faresi, tarla farelerine kendi yaşamlarının nasıl olduğunu anlatırken “Mardi Gras (Şişman Salı)” adını verdikleri, dans, müzik ve gösterilerle çok eğlendikleri bir günden bahseder. Bundan çok etkilenen tarla fareleri de “Şişman Salı” düzenlemeye karar verince hazırlıklara başlarlar: Süslemeler yaparlar, ışıltılı dişleri ve alevli gözleri olan vahşi hayvan maskeleri hazırlarlar. Sabah olduğunda sözleştikleri yerde toplanıp şapkaları, perukları takarlar; hatta bir fare, kuyruğunu yeşile boyar. Hava kararınca kadar dans edip şarkı söyleyerek güzel vakit geçiren farelerin durumu havanın kararmasıyla değişir. Maskelerini takan fareler bağırsı ve homurtularla birbirlerini korkutmaya başlarlar; sevimli ve zararsız fareler olduklarını unutarak gerçekten vahşi hayvanlar olduklarına inanmaya başlarlar. Herkes birbirinden korkar ve orman huzursuz bir yer haline gelir. Kendi kimliklerinden uzaklaşan farelerin korkunun dayanılmaz olmasıyla maskelerini çıkararak kimliklerine geri dönmeleri gerekir. Bunun için öncelikle maskelerden kurtulmaya karar verirler.

Diğer öykülerde olduğu gibi burada da öncelikle yapılması gereken öykünün çocuklar tarafından anlaşıldığından emin olmaktır. Bunun için “Tarla farelerinin ormandaki yaşamları nasıldı? Sonra bu durum neden değişti? Onları huzursuz ve korkulu yapan şey neydi?” gibi sorularla kitabın anlaşılması kolaylaştırılır. Hatta bu noktada çocuklar çeşitli kostümler giyip maskeler takabilirler; bunun üzerinde koşulabilir. Örneğin “Bir ayı kostümü giymek sana nasıl hissettirdi?” Bu kostümle en çok ne yapmak istersin?”, “Bu kostümle nasıl davranman gerekir? Bu kostüm senin davranışını değiştirir mi?” gibi sorular çocukların mevcut durumu somutlaştırmalarına yardımcı olacaktır. Daha sonra çocukların bakış açısı kitaptan kendilerine ve genele doğru genişletilir. Sohbetin devamında çocuklara yöneltilecek sorular şu şekilde olabilir:

Tarla fareleri maske taktıklarında ne değişti? Neden değişti?

Sizce fareler maskeleri taktıklarından neden kendi özelliklerini unuttular?

Eğer fareler o vahşi hayvan maskelerini takmaya devam etselerdi daha başka neler olabilirdi?

İnsanlar neden maske takar? Maskeler neden vardır? Ne işe yararlar? Nerelerde kullanılırlar?

Siz de maske taksaydınız hangi karakter/ne maskesi olmasını isterdiniz? Neden o maskeyi tercih ederdiniz? Peki, o maskeyi taktığınızda sizin için ne değişirdi?

Sizi görünmez yapan bir maske/kostüm olsaydı onu takınca ne yapmak isterdiniz?

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çocuklarla felsefe çalışmalarının temel amacı çocukların sağlıklı bir şekilde düşünmelerine ve düşündüklerini doğru bir biçimde dile getirmelerine yardımcı olmaktır. Bu konuda yapılmış olan araştırma sonuçları, felsefe çalışmalarının okul öncesi çocukları dil ve bilişsel gelişim alanında (Demirtaş, Karadağ ve Gülenç, 2018; Gasparatou & Kampeza, 2012; Karadağ ve Demirtaş, 2018); sosyal duygusal gelişim alanında (Burroughs ve Tunçdemir, 2017) desteklediğini göstermiştir. Her gelişim dönemi için çocuklarla felsefe çalışmaları kapsamında doğru eseri/uyarıcıyı seçmek önemli faktörlerden biridir. Bu çalışmada Leo Lionni’ nin “Frederick, Pezzettino, Alexander ve Oyuncak Fare, Yeşil Kuyruklu Fare” kitapları çocuklarla

felsefe açısından incelenmiştir. Kitapların özelliklerinin, beş-altı yaşlarında ve orta çocukluğun ilk yıllarında (yedi-sekiz yaş) çocuklarla yapılacak felsefe sohbetlerinde kullanılmaya uygun olduğu söylenebilir. Lionni'nin kitaplarındaki mecaz ve ironi içeren ifadeler eğitimcilere, okul öncesi çocukların bunları algılayabilecekleri konusunda düşündürücü gelebilir. Ancak, çocukların mecaz ve ironiyi anlamalarının yine felsefi nitelikli çocuk öyküleriyle mümkün olabileceği belirtilmiştir (Matthews, 2005). Okul öncesi ve orta çocukluğun ilk yıllarındaki çocuklarla çalışırken öykülerin resimli olması dikkat çekici bir uyarıcı sunma bakımından önemlidir. Bu şekilde resimler hem çocukların düşüncelerini somutlaştırmalarına yardımcı olurken hem de sürece daha uzun süre odaklanarak dikkatlerini yoğunlaştırmalarını ve özdeşim kurmalarını kolaylaştıracaktır.

Mohr Lone (2017) nitelikli çocuk kitaplarının çocuklarla yapılacak felsefe sohbetlerinde etkili bir uyarıcı olarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Bunun için Leo Lionni de aralarında olmak üzere Arnold Lobel, Eleanor Estes, E. B. White, Natalie Babbitt, William Steig gibi yazarların kitaplarının çocuklarla felsefe sohbetlerinde kullanılacak nitelikli kaynaklar olduğunu belirtmiştir. Ünlü bir şair ve edebiyat eleştirmeni olan Wystan Hugh Auden (1973) çocuk kitaplarına yönelik olarak "Bazı iyi kitaplar vardır, sadece biz yetişkinler için yazılmışlardır, yani anlaşılabilirlikleri için yetişkin deneyimine ihtiyaç vardır, ama sadece çocuklar için yazılmış iyi kitaplar bulmak mümkün değildir." demiştir. Matthews (2000) bu açıklamaya yönelik olarak, hem yetişkini hem de çocuğu memnun edebilecek iyi bir çocuk kitabının ya yetişkin nostaljisine hitap etmesi gerektiğini ya da çocuk ve yetişkini birlikte düşünmeye ve sorgulamaya yöneltecek ortak felsefi bir alt yapısının bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bunun için Arnold Lobel'in "Frog and Toad" (Türkçeye çevrilmiş kitapta kullanılan başlık 'Ayrılmaz ikili Kubağa ve Murbağa" dır) adlı kitabının bir felsefe klasiği, William Steig'in "Yellow & Pink (Sarı ile Pembe)" adlı kitabının da yine etkili bir örnek olduğunu belirtir. David McKee (1989) tarafından yazılan resimli kitap "Elmer", okul öncesi çocuklarla felsefe çalışmaları (P4C) kapsamında çeşitlilik/farklılık ve arkadaşlık konularında etkileşime sebep olması için uyarıcı olarak kullanılan çocuk edebiyatına yönelik önemli eserlerden biridir (Chetty, 2014; Gasparatou & Kampeza, 2012). Resimli çocuk kitaplarının 'Çocuklarla felsefe (P4C)' yöntemi kullanılarak işlenen coğrafya derslerinde bile olumlu etkisi olduğu bulunmuştur. Çocuklar resimli öykü kitapları ile P4C yöntemi kullanarak işledikleri coğrafya derslerini P4C dışındaki yöntemlerle işlenen derslere tercih etmişlerdir (Conlan, 2013).

Okul öncesi dönem çocuklarının etik anlayışı hakkındaki bilgilerini genişletmek amacıyla Burroughs ve Tunçdemir (2017) tarafından yapılan çalışmada felsefe etkinlikleri sırasında çocuk edebiyatından yararlanılmıştır. Öyküler yoluyla adalet, empati, katılım ve refah konularının tartışıldığı 12 haftalık programın sonunda çocukların etik sorulara cevap verme becerisi, duygularının kullanımı ve yanıtların desteklenmesinde gerekçelendirme terimlerinin kullanımında önemli gelişmeler gösterdikleri belirlenmiştir. Ghaedi vd. (2014) yaptıkları araştırmadaki felsefe uygulamaları sırasında okul öncesi çocukların yaratıcılıklarının belirlenmesine ilişkin yapılan içerik analizi sonucunda, felsefenin yaratıcılığın akıcılık, orijinallik, esneklik ve ayrıntılandırma boyutlarında becerilerini geliştirmelerine yardımcı olduğunu belirlemişlerdir. Trickey ve Topping (2004) çocuklarla felsefe konusunda farklı ülkelerde yapılmış olan 10 çalışmayı incelemişler; çocuklarla yapılan felsefe eğitiminin herhangi bir kullanımının her zaman olumlu sonuçlara yol açacağını söylemenin mümkün olmadığını, çünkü uygulama bütünlüğün çok değişken olabileceğini, bununla birlikte, belirli koşullar altında, çocukların bu tür etkileşimli süreçler yoluyla hem akademik hem de sosyal olarak ölçülebilir bir biçimde önemli beceriler kazanabileceğini gösteren çok çeşitli kanıtlar olduğunu belirlemişlerdir.

Çocuk kitaplarının felsefi tartışmalarda bir uyarıcı/araç olarak kullanılmasının, çocukların önemli konularda kendi görüşlerini ifade etmesine ve kanıtlamasına fırsat vermenin yanı sıra çocukların farklı alanlardaki gelişimini de desteklediği belirtilmektedir (Wartenberg, 2018). Wartenberg (2018) bazı çocuk kitaplarının mantıksal hatalar barındırabileceğini, bunun ise bir fırsata çevrilebileceğini öne sürmüştür. Yetişkinlerin kitaplardaki hataları, çocuklara kendileri için düşünme ihtiyacını ve sadece bir kitapta yazdığı için bir şeyi kabul etmek zorunda olmadıklarını öğretmek için kullanabileceklerini belirtmiştir. Bu yolla çocukların okudukları her şeye güvenmemeleri gerektiği ve bilginin eleştirel tüketicisi olmalarının önemi aktarılabilir.

Wartenberg (2018)'in "Her çocuğu filozof yapmadıkça eğitim ideallerine ulaşamayacaktır." sözü dikkate alındığında eleştirel düşünebilen çocukların yetişmesinde erken yaşlarda felsefi bakış açısıyla tanışmanın önemi büyüktür. Çocukları felsefi bakış açısıyla tanıştıracak yetişkinlerin bunun yolunu bilmeleri ve doğru uyarıcıları/kaynakları kullanmaları gerekmektedir. Çocuklarla felsefe çalışması yapacak yetişkinlere ve araştırmacılara yönelik bazı öneriler aşağıda verilmiştir.

Öneriler

Eğitimcilere yönelik öneriler;

Bu çalışmada Leo Lionni'nin kitapları özellikle beş yaş ve üzeri yaş grubu çocuklarla yapılacak sohbetler açısından önerilmiştir. Ancak yazarın kitaplarında farklı yaş gruplarına hitap eden bir derinlik olması nedeniyle, bu kitaplar ilkökul düzeyindeki çocuklarla yapılacak felsefe sohbetlerinde de kullanılabilir.

Bu araştırmada önerilen öyküler ya da kullanılacak başka öykülerde okul öncesi çocukların kavramlarını ve düşüncelerini somutlaştırmalarına yardımcı olmak için etkinliklerden yararlanılabilir. Örneğin, bu çalışmada ele alınan kitaplardan biri olan "Alexander ve oyuncak fare" öyküsü okunduktan sonra Alexander ve Willy'i temsil eden iki resim/kukla çocuklara gösterilerek bu farelerin görülebilen ve görülemeyen benzerlik ve farklılıkları üzerinde konuşulabilir. Bu, çocukların sorulan soruları ve kendi düşüncelerini anlamlandırmalarını kolaylaştıracaktır.

Eğitimci okul öncesi çocuğa resimli kitapları okuduktan sonra yapılacak en uygun şeylerden biri, çocuğa bu kitabın hangi soruları aklına getirdiğini sormaktır. Bu noktada öykü yetişkin açısından da ilginç bulduysa çocuğa "Birini arkadaşın yapan şey nedir? Sonsuza kadar yaşamak ister miydin?" gibi sorular yönelterek dikkatini konuya çekmektir. Güzel bir sohbet ortamının oluşmasına yardımcı olacak bu sorularla ve yetişkinin konuyla ilgili ve rahat olduğu bir durumda çocuğun da sohbetten keyif alıp bunu sürdürmek istemesi daha olası olacaktır (Mohr Lone, 2017).

Araştırmacı ve yazarlara yönelik öneriler;

Her yaş grubundan çocuklarla yapılacak felsefe sohbetlerinde doğru uyarıcıyı kullanmak en önemli adımdır. Bu noktada hem okul öncesi çocuklarla hem daha büyük yaş gruplarında yapılacak çalışmalarda kullanılacak farklı uyarıcıların/eserlerin belirlenmesi çocuklarla yapılan felsefe çalışmalarında etkili sonuçların alınmasını kolaylaştıracaktır.

Ülkemizdeki yazarların eserleri felsefe sohbetlerine uygunluğu açısından incelenebilir. Bu konuda yazılmış nitelikli yabancı eserler çevirisi yapılarak dilimize kazandırılabilir. İleride yapılacak çalışmalar için çocuk ve yetişkinleri felsefe sohbetlerinde buluşturabilecek çocuk kitapları yazarken geniş bir zaman aralığına ve yaş grubuna hitap eden temalarda işlenecek, evrensel değerlerle ve kendi kültürümüzle harmanlanmış sorgulamaya olanak veren öykülerin oluşturulması önerilebilir.

Kaynaklar

- Akkocaoğlu Çayır, N. ve Akkoyunlu, B. (2016). Çocuklar için felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 7(2), 97-133.
- Astington, J. W. (1993) *The Child's Discovery of the Mind*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Auden, W. H. (1973). *Forewords and Afterwords*. New York: Random House.
- Burroughs, M. D., & Tuncdemir, T. B. A. (2017). Philosophical ethics in early childhood: A pilot study. *Journal of Philosophy in Schools*, 4(1), 73-100.
- Chetty, D. (2014). The elephant in the room: Picturebooks, philosophy for children and racism. *Childhood & Philosophy*, 10(19), 11-31.
- Conlan, L. (2013). Why Philosophy for Children?. *Teaching Geography*, 38(1), 20.
- Çotuksöken, B. (2015). Düşünme eğitiminin güncel durumu ve sorunları. Çocuklar için felsefe eğitimi içinde (s. 113-118), (Yay Haz. B. Çotuksöken ve H. Tepe). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Demirtaş, V. Y., Karadağ, F., & Gülenç, K. (2018). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Felsefi Sorgulama Süreçlerinde Oluşturdukları Soruların Düzeyi ve Verdikleri Cevapların Niteliği: Çocuklarla Felsefe Eğitimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(2), 277-294.
- Gasparatou, R & Kampeza, M (2012) Introducing P4C in Kindergarten in Greece. *Analytic Teaching And Philosophical Praxis* 33(1), 72-82.
- Ghaedi, Y., Fomani, F. K., & Mahdian, M. (2014). Identifying Dimensions of Creative Thinking in Preschool Children during Implementation of Philosophy for Children (P4C) Program: A Directed Content Analysis. *Nigerian Chapter of Arabian Journal of Business and Management Review (Nigerian Chapter)*, 2(11), 30-37.
- Gopnik, A. (2012). *Filozof bebek*. (Ed. Gökhan Mamur). İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Gregory, M. (2011). "Philosophy for Childrens and Its Critics: a Mendhan Dialogue." *Journal of Philosophy of Education*, 45 (2), pp. 199-219.
- Haynes, J. and Murriss, K. (2012) *Picturebooks, pedagogy and philosophy*, New York: Routledge.
- Horner, C. & Westacott, E. (2011). *Felsefe aracılığıyla düşünme*. (Çev. Ahmet Arslan). Ankara: Phoenix.
- Karadağ, F., & Demirtaş, V. Y. (2018). Çocuklarla Felsefe Öğretim Programı'nın Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Eleştirel Düşünme Becerileri Üzerindeki Etkililiği. *Eğitim Ve Bilim*, 43(195), 19-40.
- Kuçuradi, İ. (2015). Türkiye'de felsefe eğitimi. Çocuklar için felsefe eğitimi içinde (s. 113-118), (Yay Haz. B. Çotuksöken ve H. Tepe). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Lipman, M. (1974). *Harry Stottlemeier's Discovery*, Upper Montclair, NJ: Institute for the Advancement of Philosophy for Children.
- Lipman, M. (1982). Philosophy for children. *Thinking: The Journal of Philosophy For Children*, 3(3/4), 35-44.
- Matthews, G. (1980). *Philosophy and the Young Child*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Matthews, G. (2000). *Çocukluk felsefesi*. (Çev. Emrah Çakmak). İstanbul: Gendaş Kültür.

- Matthews, G. B. (2005). Children, irony and philosophy. *Theory and research in education*, 3(1), 81-95.
- McCall, C. C. (2017). *Düşünmeyi dönüştürmek*. (Çev. Kurtul Gülenç ve Nihal P. Boyacı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Mckee, D. (1989). *Elmer*. İstanbul: Mikado Yayınları.
- Mil, B. (2007). Nitel Araştırmalarda Söylem Analizi ve İlkeleri. Nitel Araştırma - Neden, Nasıl, Niçin İçinde, (Ed. A.Yüksel, B. Mil, Y. Bilim), Ankara: Detay.
- Mohr Lone, J. (2017). *Filozof çocuk*. (Çev. Gülsün Arıkan). İstanbul: Sola Yayınları.
- Murris, K. (2000). Can children do philosophy? *Journal of Philosophy of Education*, 34(2), 261-279.
- Murris, K. (2016). Philosophy with Picturebooks. *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*, 1–7. doi:10.1007/978-981-287-532-7_164-1.
- Pritchard M. (2018). Philosophy for Children, <https://plato.stanford.edu/entries/children> sayfasından erişilmiştir.
- Tankut, T. (2015). Çocuk edebiyatı çocukta felsefe sevgisi uyandırabilir mi? Çocuklar için felsefe eğitimi içinde (s. 113-118), (Yay Haz. B. Çotuksöken ve H. Tepe). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Taşdelen, V. (2014). Felsefenin Gülümseyen Yüzü: Çocuklarla Felsefe. *Türk Dili*, 756, 562-568.
- Tepe, H. (2015). UNESCO verileri ışığında dünyada çocuklar için felsefe. Çocuklar için felsefe eğitimi içinde (s. 77-94), (Yay Haz. B. Çotuksöken ve H. Tepe). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Trickey, S., & Topping*, K. J. (2004). ‘Philosophy for children’: a systematic review. *Research papers in Education*, 19(3), 365-380.
- UNESCO (2007). *Philosophy a school of freedom. Teaching philosophy and learning to philosophize: Status and Prospectus*. Paris: UNESCO.
- Wartenberg, T. E. (2018). Küçük çocuklar için büyük fikirler: Çocuk edebiyatıyla felsefe öğretimi. (Çev. S. Kurtar ve A. K. Gülen) Bursa: Sentez.
- Worley, P. (2019). *Felsefe makinesi*. İstanbul: Paraşüt Kitap.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çalışma Kapsamında İncelenen Kitaplar

- Lionni, L. (2017). *Yeşil Kuyruklu Fare*. (Ed. Demet Uyar). Ankara: Elma Yayınevi.
- Lionni, L. (2018). *Alexander ve Oyuncak Fare*. (Ed. Demet Uyar). Ankara: Elma Yayınevi.
- Lionni, L. (2018). *Pezzettino*. (Ed. Demet Uyar). Ankara: Elma Yayınevi.
- Lionni, L. (2019). *Frederick*. (Ed. Demet Uyar). Ankara: Elma Yayınevi.

Structured Abstract

Introduction

Philosophy with Children is a way of introducing philosophy to children at an early age (Tepe, 2015). In philosophy with children, philosophical concepts such as right, beautiful, justice, truth and courage, which are included in the basic areas of philosophy, are discussed under the guidance of an adult based on a story or text (Akkocaoğlu Çayır and Akkoyunlu, 2016). One of the basic

principles of philosophical discussions stresses that as long as disagreement is expressed respectfully, it will be something precious rather than a problem. Because philosophical matters have not been solved in general. At this point, what adults and children need to acquire is to reveal solid reasons for their thoughts and defend their thoughts (Wartenberg, 2018). Indeed, the main purpose is to enable philosophical discussions in the class. In order to do that, it is important for teachers to have a curiosity about questioning philosophy rather than being acquainted with the academic philosophy literature. A teacher who is stranger to the area of philosophy may either have an ability of philosophical thinking, or at least show mastery for children to deal with philosophical thinking style. What matters here is that the teachers get estranged from the role of respondent. Making philosophy with children does not necessarily mean dominating them; teachers should allow their students to develop their opinions. Teachers cannot be expected to answer all questions. They can share their astonishment with children, give meaningful reactions to children's questions and enjoy observing students' interaction with each other (Pritchard, 2018).

The most important factor starting philosophical discussions with children is stimulating texts (Gregory, 2011). Mohr Lone (2017), Haynes and Murriss (2012) describe children's book as an "excellent philosophical reference" and state that majority of children's books have a role that enables adults to establish communication with children and provide a philosophical advantage. In addition, they stress that qualified children's stories have a deep philosophy. Mohr Lone (2017) states that all the books by Leo Lionni contain the aforementioned qualities, because they present questions for children that are both familiar to them and make them think. In this study, the four books by Leo Lionni were reviewed to guide trainers who would like to conduct philosophical studies with children and relevant suggestions were made.

Method

The study was designed as a qualitative model and case study. In the study performing document analysis, discourse analysis was used. In this context, the books by Leo Lionni; Frederick, Pezzettino, Alexander and Wind-Up Mouse, and Greentail Mouse were reviewed and it was aimed to reveal implicit meanings in the books to be used in philosophical studies with children.

Results and Interpretation

"**Pezzettino**" is an effective stimulus that can be used in philosophical conversations to be performed with children on metaphysics. Embracing questions related to the nature of the truth; metaphysics is not only a comprehensive subject (Horner and Westacott, 2011), but also an area of philosophy that is difficult to understand at first due to its subject, because it basically aims to explain the structure of existence (Wartenberg, 2018). In this respect, it is possible to state that Pezzettino is an effective reference for presenting this subject in accordance with children's developmental characteristics. The main character of the book, Pezzettino thinks that he is a part of someone else. He embarks on a quest to find out whom he belongs to, until he learns that he indeed is an individual consisting of parts.

After reading the book, the children can be asked "What is the purpose of Pezzettino?" to start the process of conversation and make sure the book has been comprehended (It is primarily required to comprehend every book). Then the questions, "Has Pezzettino achieved his goal?" and "What made Pezzettino happy at the end of the book?" can be asked. As the discussion which develops in line with various answers from children progresses, the following questions can be used:

Pezzettino thought that he could be a part of someone else. Have you ever thought that you could be a part of someone else, too?

How did Pezzettino decide that he was just himself? What are your most important attributes? Do other people also have these attributes? What attributes of yours are not available in other people?

Tell us something important about yourself. Would you be the same person if you did not have that attribute?

“Frederick” is a reference using philosophy as an effective stimulus in the area of social, political and art philosophy. Frederick stands on a corner and tells that he collects things like words and sunshine as his family collects food and prepares to winter. When winter comes and the family runs out of food, they ask Frederick to show them what he had collected. Frederick reads them a poem and they think that he is a poet. In this respect, the book is an effective reference showing what “work” is, as well as the duties of individuals in society. After making sure that children have comprehended the book, the following questions can be asked to improve the conversation:

Do you also belong to a community? For example, as a kid, do you need to do something for that community?

What did the mice in the book do for the community? What do you do?

Did Frederick do work by writing poems?

What do you think is considered work? And what is not considered work?

Why do poets write poems? Which occupations do you know? Is a poet to have an occupation? Why is/is not it an occupation?

“Alexander and Wind-Up Mouse” can be used as an effective stimulus when approached from the perspective of mental philosophy. Affected by scientific findings the most; mental philosophy which is an area of philosophy focuses on the things that make an individual distinctive. The main character of the book, Alexander wants to be like the toy mouse Willy at home to get love. However, as he is about to turn into a toy mouse, he realizes that a limited freedom would not be so pleasant and thus, gives up. Alexander helps Willy turn into a real mouse. The friendship between Willy and Alexander changes. This condition can start a conversation about how Willy has changed and how the new Willy resembles the old Willy. Some questions that can be used in advancing parts of the conversation are as follows:

Are Alexander and Willy similar? What are the similarities of Alexander and Willy? What are the differences of Alexander and Willy?

Does Willy have attributes that resemble human beings? What are they? Does Alexander have attributes that resemble human beings? What are his attributes that do not resemble human beings?

Which attributes of Willy changed after he turned into a real mouse? Was he still Alexander’s favorite Willy as a toy after turning? Why? What did change then?

“Greentail Mouse” can be used as a stimulating text for the area of social and political philosophy, primarily ethics teaching. It is possible to think that basic elements here are “values” in terms of individual and society. Ethics stressing rationality, which has a tendency to make value judgements about the individual’s management of life, can be discussed within the scope of this book. The book tells the story of field mice that want to celebrate the “Mardi Gras”, which is celebrated by urban mice. On the Mardi Gras, people wear costumes, masks and have fun like crazy. However, the situation is exact opposite for field mice. The mice become estranged to themselves after wearing masks. Everyone gets scared of each other and the forest is filled with discomfort and fear. Just like in every book, this book also asks children some questions to make sure they have comprehended the book. The questions that can be used later are as follows:

Why do people wear masks? What are masks for? What is their purpose? Where are they used?

If you had a mask, what (character) would it be? Why would you choose it? What would change for you after wearing that mask?

Why do you think the mice forgot their own attributes after wearing the masks?

What else would have happened if the mice had continued to wear the wild animal masks?

If you had a mask/costume making you invisible, what would you do with it?

Conclusion

As a result of the study, it is possible to assert that using Leo Lionni's stories in philosophical conversations to be made with children at the age of five-six and during the first years of middle childhood (at the age of seven-eight) is appropriate.